

Література:

1. Абаев Ю.К. Логика врачебного мышления // Ю.К. Абаев // Медицинские новости. – № 1. – 2007. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.mednovosti.by/journal.aspx?article=121>.
2. Вербицкий А.А. Активное обучение в высшей школе // А.А. Вербицкий. М. : Высшая школа, 1991. – 276 с.
3. Давыдов В.В. Проблемы развивающего обучения / В.В.Давыдов. М., 1986. – 240 с.
4. Дмитренко Т.А. Образовательные технологии в системе высшей школы. Педагогика, 2004, №2, 54-60.
5. Кашапов М.М. Психология творческого мышления профессионала. Монография / М.М. Кашапов. М. : ПЕР СЭ. 2006. – 688 с.
6. Корнилов Ю.К. Психология практического мышления: Монография / Ю. К. Корнилов. – Ярославль: ДИА-Пресс, 2000. – 205 с.
7. Кулюткин Ю.К. Эвристические методы в структуре решений. – М. : Педагогика, 1970. – 232 с.
8. Маркова А. К. Психология профессионализма / А. К. Маркова. – М. : Профиздат, 1996. – 253 с.
9. Матюшкин А.М. Проблемные ситуации в мышлении и обучении / А.М.Матюшкин. М.: Педагогика, 1972. – 208 с.
10. Нечаев Н.Н. Психолого-педагогические основы формирования профессиональной деятельности / Н.Н. Нечаев. М.: Моск. гос. университет, 1988.
11. Нужнова С.В. Педагогические условия развития профессионального мышления студентов вуза: автореф. дис. ... канд. пед. наук. Челябин. гос. университет, Челябинск, 2002. – 24 с.
12. Сапогова Е.Е. Концепты и ориентиры современного психологического образования. Альма матер (Вестник высшей школы), 2003, №10. С. 8-13.
13. Сластенин В.А. Педагогика [Электронный ресурс] // Учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений / В.А. Сластенин, И. Ф. Исаев, Е. Н. Шиянов. Под ред. В. А. Сластенина. – М.: Издательский центр «Академия», 2002. - 576 с. Режим доступа: <http://www.bibliotekar.ru/pedagogika-3/index.htm>
14. Спирин Л.Ф. Формирование профессионально-педагогических умений учителя-воспитателя. Ярославль: Яросл. гос. пед. институт, 1976. – 82 с.
15. Хуторской А.В. Эвристическое обучение : теория, методология, практика. Научное издание. – М. : Международная педагогическая академия, 1998. – 266 с.
16. Хуторский А.В. Школа эвристической ориентации: Три года эксперимента // Частная школа. – 1995. – № 6. – С. 70-81.
17. Щербаков А.И. Психологические основы формирования личности советского учителя в системе высшего педагогического образования / А.И. Щербаков. М. : Просвещение, 1967.

УДК 378.094.091.33:51-047.22

А.В. Терепя, м. Вінниця, Україна / A. Terepa, Vinnytsia, Ukraine
e-mail: anizkoshapka@rambler.ru

**ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ МАТЕМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ В УМОВАХ ПЕДАГОГІЧНИХ КОЛЕДЖІВ**

Анотація. В статті обґрунтовано основні завдання формування математичної компетентності студентів у педагогічних коледжах. Проаналізовано результати досліджень психологів щодо основ формування готовності й здатності майбутніх учителів початкової школи до ефективної професійної діяльності. Вказано на важливість побудови цілісної системи формування математичної компетентності майбутніх педагогів в умовах педагогічних коледжів. Акцентовано увагу на важливості врахування сучасних результатів досліджень психологів щодо психолого-педагогічних основ розвитку у студентів основних якостей професійної діяльності у процесі фахової підготовки. Розглянуто основні компоненти формування математичної компетентності майбутніх учителів початкової школи, здатність до творчої реалізації майбутнім педагогом професійних цілей. Вказано, що майбутній учитель початкової школи при викладанні математики має розвивати творчість, яка є необхідною умовою продуктивності його діяльності. Обґрунтовано, що важливо знати й використовувати результати сучасних досліджень психологів щодо місця й ролі першого досвіду майбутньої професійної діяльності. Вказано на умови результативності педагогічної діяльності, пов'язаної з вивченням математики в початковій школі та її залежність від наявності у вчителя розвиненої професійної самосвідомості. Значну увагу приділено завданню розвитку математичного мислення в майбутніх учителях початкової школи. Вказано, що певні якості мислення (гнучкість, глибина, раціональність, широта просторова уява, вміння знаходити головне, критичність, доказовість мислення, організованість пам'яті і т. д.), можуть бути віднесені до математичного мислення.

Ключові слова: психологічна готовність, здатність до професійної діяльності, математична компетентність, математичне мислення, майбутній учитель початкової школи, самосвідомість, розвиток особистості.

Psycho-pedagogical bases of formation of mathematical competence of future teachers under College of Education

Annotation. In the article the basic task of forming mathematical competence of students in teacher training colleges. The results of psychological studies on foundations of preparedness and ability of primary school teachers in effective professional activity. Specified

on the importance of building an integrated system of formation of mathematical competence of future teachers in terms of pedagogical colleges. Uvan accentuated the importance of taking into account the results of modern psychological studies on psychological and pedagogical foundations of the students' basic qualities of professional activities in the training. The main components of the formation of mathematical competence of future primary school teachers, the capacity for creative implementation of future teacher professional goals. Indicated that primary school teachers in the teaching of mathematics should develop creativity, which is a prerequisite for the performance of its activities. Proved that it is important to know and use the results of current research psychologists on the place and role of the first experience for future professional activities. Specified in terms of the effectiveness of educational activities related to the study of mathematics in elementary school and its dependence on the presence of teacher-developed professional identity. Special attention is paid to the problem of mathematical thinking in primary school teachers. Specified that certain quality of thought (flexibility, depth, rationality, broad spatial imagination, ability to find important, critical, evidence of thought, organization, memory and so on. D.) Can be attributed to mathematical thinking.

Key words: psychological readiness for professional work, capacity for professional activity, mathematical competence, mathematical thinking, primary school teachers, self-awareness, personal development.

Постановка проблеми. У час соціально-економічних реформ в Україні, що стосуються вдосконалення професійної діяльності, особливого розгляду потребує якість професійної діяльності. Особливе місце займає особистісна готовність та здатність до професійної діяльності, професійна самосвідомість для майбутнього вчителя початкових класів, зокрема, для викладання математики молодшим школярам.

У педагогічних коледжах перед викладачами математики постає проблема розвитку як педагогічної, так і математичної компетентності майбутніх учителів початкової школи. Важливо визначити психолого-педагогічні умови формування та розвитку математичної компетентності майбутніх учителів початкової школи, що є важливим фактором успішного оволодіння студентами професійними компетентностями. У цьому контексті актуальною залишається проблема визначення сутності математичного мислення фахівця як психічного процесу, визначення умов ефективного розвитку математичного мислення майбутніх учителів. Розв'язання вказаних проблем має позитивно вплинути на ефективність процесу формування математичної компетентності майбутніх учителів початкової школи. Важливо нині врахувати результати сучасних наукових психолого-педагогічних досліджень щодо основ формування математичних якостей майбутнього вчителя.

Аналіз попередніх досліджень. Аналіз науково-педагогічної літератури з проблеми формування компетентностей фахівця дає змогу зробити висновок про існування різних тлумачень змісту поняття «математична компетентність», яка трактується як:

– якість особистості, яка поєднує в собі математичну грамотність та досвід самостійної математичної діяльності;

– готовність до вивчення математики, наявність глибоких і міцних знань з математики, вміння використовувати математичні методи в професійній діяльності;

– інтегративна властивість особистості, що забезпечує готовність самостійно і відповідально застосувати математичний інструментарій адекватно задачам професійної діяльності, а також системо утворювальні компоненти, показники яких у вигляді

математичних компетенцій свідчать про теоретичну та практичну готовність випускників вищих професійних закладів до професійної діяльності;

– здатність самостійно, вільно володіти математичним інструментарієм, здатністю до моделювання технологічного процесу;

– загальна здатність і готовність особистості до діяльності, заснованих на знаннях і досвіді, які придбані завдяки навчанню, орієнтовані на самостійну участь особистості в навчально-пізнавальному процесі, а також спрямовані на її успішне включення в трудову діяльність тих, хто навчається;

– мобільне знання змісту й гнучке володіння студентами математичними методами пізнавальної діяльності, розвиненість їх критичного мислення;

– вміння бачити та застосовувати математику в реальному житті, розуміти зміст і метод математичного моделювання, вміння будувати математичну модель, досліджувати її методами математики;

– системна властивість особистості, яка виявляється в наявності глибоких і міцних знань з предмета, вмінні застосовувати наявні знання в новій ситуації, здатності досягати значущих результатів і якості діяльності;

– психологічна готовність застосовувати математичні знання в професійній діяльності; досвід використання знань у квазіпрофесійній діяльності; впевненість у своїх можливостях успішно використовувати математичні методи при вирішенні завдань майбутньої професійної діяльності; бажання і готовність пізнавати нове, таке, що виходить за рамки звичної діяльності.

Мета даної статті полягає у визначенні сутності математичної компетентності майбутніх учителів початкової школи та аналізі результатів сучасних досліджень психологів стосовно психолого-педагогічних основ формування готовності та здатності до професійної діяльності майбутніх педагогів.

Виклад основного матеріалу. Основними завданнями формування математичної компетентності в студентів педагогічних коледжів є: забезпечення рівня математичної культури студентів; засвоєння студентами системи математичних знань; формування вміння вирішувати типові завдання, а також нетипові засобами математики; формування

здатності систематизувати й узагальнювати математичну інформацію; створення спеціальних умов для виконання самостійної роботи студентів, що дозволить їм поповнювати математичні знання, розвивати математичні вміння, використовувати математичні методи та сучасні інформаційні технології у процесі вивчення навчального предмету «Математика» в початковій школі. До основних завдань формування математичної компетентності майбутніх учителів початкової школи віднесено також: надання в процесі навчання математики пріоритету використанню методів і технологій продуктивного особистісно орієнтованого навчання, що забезпечує розвиток необхідних знань, умінь і навичок для майбутньої педагогічної діяльності; формування здатності знаходити математичну інформацію, цікаві задачі, моделі фігур, що спонукатиме молодших школярів до навчання, формуватиме у них правильні уявлення про фігури, предмети та математичні операції. В педагогічному коледжі також маємо завдання: формування вміння передавати математичну інформацію, вміння користуватися вербальними та не вербальними засобами передачі математичної інформації; формування вміння передбачити типові математичні помилки у школярів та володіти прийомами їх попередження; використання інформаційно-комунікаційних технологій для розвитку мислення засобами математики [12, с. 206].

Нині в сучасній науці більш відчутною стає інтегруюча роль математики, яка результативно має вплинути на розумовий розвиток інтелекту студентів, оскільки прищеплює їм навички логічно мислити. В розумових діях відомий український психолог С. Максименко виокремлює їх основні складові: порівняння, аналіз, синтез, абстрагування, узагальнення, класифікація, систематизація. Результати процесу мислення існують у формі суджень (істинні, одиничні, часткові, прості, складні, ствердні та заперечні), міркувань, умовиводів (індуктивний умовивід, дедуктивний умовивід, умовивід за аналогією) і понять (родові, видові, одиничні, загальні, конкретні та абстрактні). На думку С. Максименка, «мислення починається там, де перед людиною постає щось нове, невідоме і коли вона починає щось аналізувати, порівнювати, узагальнювати» [5, с. 80]. Процес розв'язання пізнавального завдання починається з формулювання питання, яке потрібно визначити, виходячи з конкретних умов проблемної ситуації. Формулювання питання – перший етап, найскладніший у процесі розв'язування завдань. Велике значення на цьому етапі має здатність людини бачити нез'ясовані аспекти в тих чи інших предметах та явищах дійсності, її вміння ставити запитання, виокремлювати проблеми, які потребують вирішення. Другий етап розв'язання пізнавального завдання – пошук шляхів аналізу поставленого запитання та побудови гіпотези. Розв'язання розумового завдання –

завершальний етап процесу. В залежності від того, які завдання ставляться перед людиною, розрізняють наочно-дійове мислення, наочно-образне мислення, словесно-логічне або абстрактне мислення. Математичне мислення має свої специфічні риси та особливості, що спричинені специфікою об'єктів, які вивчаються, а також специфікою методів їхнього вивчення. Індивідуальними відмінностями мислення є: самостійність мислення, критичність мислення, що залежать в більшій мірі від життєвого досвіду людини та глибини знань, гнучкість мислення, широта мислення, глибина мислення, послідовність мислення, швидкість мислення.

Психологи констатують висновок, що у процесі мислення певні його якості (гнучкість, глибина, раціональність, широта просторова уява, вміння знаходити головне, критичність, доказовість мислення, організованість пам'яті і т. д.), можуть бути віднесені до математичного мислення. Дослідженнями на виявлення дивергентного мислення займались Дж. Гілфорд, О. Тихомиров. Згідно з І. Каплунович типи математичного мислення класифікуються на топологічне мислення, порядкове мислення, метричне мислення, алгебраїчне мислення, проективне мислення. А. Хінчин виділив чотири характерні ознаки математичного мислення: бездоганна логічна схема міркувань; лаконізм, свідоме прагнення завжди знаходити найкоротший логічний шлях, що веде до поставленої мети, нещадне відкриття усього, що не абсолютно необхідно для бездоганної аргументації; чіткий хід аргументації; скрупульозна точність символіки. За Н. Руденко [9, с. 176], математичне мислення – це абстрактне, теоретичне мислення, об'єкти якого позбавлені матеріальності і можуть інтерпретуватися довільним чином, при умові збереження заданих між ними відношень. Тобто математичне мислення – це сукупність мисленневих індивідуальних особливостей, за допомогою яких відбувається процес пізнання людиною математичної науки.

Відомо, що розвивати математичне мислення можна за допомогою спеціально підібраної системи задач, вправ і методики роботи з ними. Одним із ефективних методів розвитку мислення за О. Кокуновим є постійне тренування розумових функцій, адже для підтримки високого розумового рівня потрібні регулярні вправи [8, с. 122]. Інтелектуальний тренінг є одним із видів тренінгу, що чинить вплив на розвиток інтелекту. Основними параметрами інтелектуального тренінгу є: проблемність, надпредметність, процесуальність, інтелектуальна потенційність, безоцінковість, децентрованість, груповий характер середовища. Використовуючи вправу на розвиток логічності мислення - «Поняття по порядку», О. Каплунович вказує на необхідність розташовувати поняття по порядку, а саме від більш індивідуальних до більш загальних таким чином, щоб в ланцюжку утворилась

кожна наступна ланка і відносилась до попереднього як рід до виду. Наприклад: число, дріб, правильний дріб, неправильний дріб. Велику увагу автор приділяє вправам на розвиток гнучкості мислення, швидкості мислення, креативності мислення «Асоціації», вправам на розвиток уяви «Групова картина», інтелектуально-творчим іграм, які можуть бути використані на практиці. Зокрема, у книзі А. Брейдона «Ігри для розуму» вправи підібрано у формі цікавих головоломок, задач-маршрутів, маніпуляцій з цифрами, перестановок, завдань на спостережливість. Вправи містять в собі завдання на логічну дедукцію, образну візуалізацію, маніпуляцію із символами і правилами математичного обчислювання, використання вербальних функцій та граматичної логіки для пошуку вирішення завдань, поданих невербально. У книзі Т. В'южека «Логічні ігри, тести і вправи» пропонується ряд вправ на розвиток розумових функцій за такими напрямками: розвиток розумової сили, розвиток розумової стійкості, розвиток розумової координації.

Визначенням рівнів сформованості психологічної готовності до професійної діяльності займалися відомі психологи М. Боришевський, А. Ганюшкін, М. Дьяченко, Є. Калінін, Л. Кандибович, Л. Кондрашова, О. Коропецька, О. Мешко. Обґрунтуванням критеріїв готовності до професійної діяльності та розробкою на їх основі психологічної моделі фахівця здійснювали Е. Іванова, Є. Чугунова. Вивченням питання психологічних особливостей професійної підготовки студентів до майбутньої спортивно-педагогічної діяльності займався О. Федик; досліджувала питання формування психологічної готовності до роботи з обдарованими дітьми у студентів педагогічного училища О. Хлівна. В роботі О. Хрущ-Ріпської вивчається питання психологічних засад формування у студентів педагогічного вищого навчального закладу готовності до майбутньої професійної діяльності. Професійну самосвідомість вчителя досліджували І. Вачков, В. Калашников, А. Маркова, Л. Мітіна. Професійну ідентичність вчителя вивчали Н. Антонова, О. Куліш. Варто відмітити, що в основі формування математичної компетентності майбутнього вчителя початкової школи чільне місце займає формування та розвиток його професійної самосвідомості (В. Заслуженюк, С. Косарецький, М. Нечаєв, С. Максименко, В. Семиченко). Математично-професійна самосвідомість є одним із важливих показників готовності студента до майбутньої професійної діяльності та однією з необхідних умов планування й побудови особистих професійних планів на всіх етапах професійного становлення та при викладанні такого предмету як математика в початковій школі.

Сучасні психологи стверджують, що повноцінне формування професійної свідомості відбувається тоді, коли буде організовано засвоєння студентами базових компонентів відповідної професійної діяльності, в

тому числі математичних. Під час професійної діяльності студенти мають оволодіти провідними засобами та способами вирішення математичних завдань, що залежать від зміни конкретних умов діяльності, яка моделюється в процесі професійної підготовки. Результативність педагогічної діяльності пов'язаної з вивченням математики в початковій школі буде залежати від того, як сам учитель початкових класів прагне до поліпшення своєї діяльності, чи розвиває в собі необхідні особистісні якості. Вказаний процес залежить від наявності у вчителя початкової школи розвиненої професійної самосвідомості.

Л. Мітіна [7, с. 75] під професійною самосвідомістю вчителя розуміє «усвідомлення педагогом себе в кожному з трьох складових простору педагогічної праці: в системі своєї професійної діяльності, в системі педагогічного спілкування і в системі власної особистості». У структурі самосвідомості вчителя вона виділяє наступні компоненти: когнітивний, афективний і поведінковий. Дослідниця до структури самосвідомості відносить усвідомлення вчителем норм, правил, моделей педагогічної професії, формування професійного кредо, співвідношення себе з певним професійним еталоном, ідентифікацію, самооцінку в когнітивному та емоційному аспектах. О. Степанов [11, с. 401], досліджуючи поняття «професійної самосвідомості» і «Я-концепції», визначає «Я-концепцію» як динамічну систему уявлень особистості про себе, на основі якої вона будує відносини з іншими людьми.

І. Вачков [1, с. 72] розробив тренінг розвитку професійної самосвідомості, основними завданнями якого є розвиток всіх підструктур професійної самосвідомості – когнітивної (уточнення, конкретизація і розширення системи знань про себе, свого Я-образу як особистості і професіонала), афективної (вироблення позитивного самоствавлення, адекватне оцінювання своїх можливостей і потенціалів) і поведінкової (закріплення власної Я-концепції в конкретних ситуаціях взаємодії і спілкування, відпрацювання навичок ефективної саморегуляції).

Потребу в професійній самоосвіті, яка виникає під час навчання та в процесі професійної діяльності активізує процес професійного розвитку. Психологи наголошують, що професійний розвиток потрібно розглядати як покращення інтелектуальних показників, підвищення якості діяльності та зростання успішності, а також як процес, в результаті якого утворюються й діють різні можливості для розвитку математичної компетентності майбутніх учителів початкової школи. Використовуючи сучасні дослідження психологів, [10] можна стверджувати, що математично компетентний учитель початкової школи – це людина, яка володіє системним баченням процесів і явищ професійної діяльності, усвідомленням сутності навчального предмета та

специфіки його викладання, орієнтується в характеристиках математичних явищ, з якими доведеться мати справу, вміє виявляти ці характеристики й перетворювати їх в різних ситуаціях, вміє прогнозувати результати своєї діяльності, розробляти напрями розвитку власної діяльності; вміє передавати математичну інформацію, користується вербальними та не вербальними засобами передачі математичної інформації, вміє передбачати типові математичні помилки у школярів та володіти прийомами їх попередження.

У сучасних психолого-педагогічних дослідженнях обґрунтовується ідея фундаменталізації освіти, яка створює для студентів можливості повноцінного розуміння теоретичних основ майбутньої професійної діяльності й можливих видозмін цієї діяльності. Можна зробити висновок, що фахові знання з математики випускників педагогічних коледжів мають обов'язково бути фундаментальними та системними. Водночас потрібно підвищувати інтелектуальний рівень майбутнього вчителя початкової школи, самокритичність, прагнення до самовдосконалення; формувати бажання використовувати передовий педагогічний досвід минулих поколінь.

Психологи наголошують на тому, що велику роль у формуванні готовності до професійної діяльності, а отже і математичної діяльності в цілому, відіграє перший досвід [1]. Тільки позитивний досвід майбутнього вчителя початкової школи, набутий при проходженні педагогічної практики в початковій школі, дає можливість студентам усвідомити свою значущість, а особливо, якщо їхню діяльність оцінить їх керівник з практики. Психологи стверджують, що схвальні відгуки інших людей можуть зміцнювати сприйняття людини про себе і підвищувати її самооцінку [1]. Отже, в процесі формування математичної компетентності майбутнього вчителя в педагогічних коледжах важливо знати й використовувати результати сучасних досліджень психологів щодо місця й ролі першого досвіду майбутньої професійної діяльності.

У структурі психологічної готовності до педагогічної діяльності виокремлюються такі складники: мотиваційний, орієнтаційний, пізнавально-оперативний, емоційно-вольовий, психофізіологічний, оцінювальний. В роботах С. Максименка поняття готовність трактується як «цілеспрямоване вираження особистості, що включає її переконання, погляди, ставлення, мотиви, почуття, вольові та інтелектуальні знання, навички, вміння, настанови» [4, с. 70].

Література:

1. Вачков И. В. Основы технологии группового тренинга. Учеб. пособие. / И. В. Вачков – М: Издательство «Ось-89», 1999. – 176 с.
2. Вердербер Р., Вердербер К. Психология общения / Р. Вердербер, К. Вердербер. – 2003. – 320 с.
3. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід і українські перспективи (Бібліотека з освітньої політики) : монографія / Н. М. Бібік, Л. С. Ващенко, О. І. Локшина та ін. / Під заг. ред. О. В. Овчарук. – К. : К.І.С., 2004. – 112 с.

Психологи розглядають процес професійної взаємодії «вчитель - учень», як одну із проблем професійної готовності, виділяючи при цьому певні етапи – підготовку вчителя до уроку; пристосування загального стилю спілкування вчителя до сьогоденних умов уроку; аналіз і осмислення вчителя з колективом. Викладач не тільки учасник взаємодії зі студентами, а й – організатор цієї взаємодії [1].

Доктор педагогічних наук О. Матяш, досліджуючи проблему готовності майбутнього вчителя до методичної діяльності у процесі навчання учнів математики, розглядає проблему партнерської взаємодії в умовах педагогічного університету, яка відбувається на таких рівнях: «викладач-студент», «студент-студент», «викладач-викладач» та стверджує, що «організація партнерської взаємодії в системі «викладач-студент» є особливо важливою, оскільки сприяє руйнуванню попередніх стереотипів педагогічного мислення майбутнього вчителя» [6, с. 134]. Ми також дотримуємось цієї точки зору в дослідженні проблеми формування професійної компетентності майбутнього вчителя початкової школи в педагогічних коледжах.

Студент, який захоплюється самим процесом праці вчителя, легше долає труднощі, з якими стикається педагог, і як результат, зможе досягти значних успіхів у майбутній професійній діяльності. Майбутній учитель початкової школи при викладанні математики має не боятися творчості, яка є необхідною умовою продуктивності його діяльності [5]. С. Максименко звертає увагу на творчу діяльність, як таку, що починається з виникнення певного задуму, а саме: змінити методи, прийоми роботи в тій чи іншій галузі, створити нове знаряддя, підібрати до уроку ту чи іншу задачу і т. д. Учитель початкової школи, який активний у творчій діяльності, завжди перебуває в процесі пошуку нових методів та прийомів з реалізації навчального плану з математики і використовує нові способи досягнення поставлених завдань.

Висновки. Побудова цілісної системи формування математичної компетентності майбутніх учителів початкової школи у педагогічних коледжах має реалізовуватись із врахуванням сучасних результатів досліджень психологів. Важливим є усвідомлення психологічних основ розвитку студентів у процесі фахової підготовки, формування досвіду майбутньої педагогічної діяльності, формування та розвитку математичної самосвідомості і математичного мислення, формування готовності до майбутньої професійної діяльності.

4. Максименко С. Д. Психологічні засади взаємозв'язку професійного навчання і розвитку особистості майбутнього фахівця : Навч. посібник / С. Д. Максименко. – Київ, 2003. – 235 с.
5. Максименко С. Д. Загальна психологія : Навч. Посіб. - 3-тє вид., стереотип / С. Д. Максименко, В. О. Соловієнко. – К. : МАУП, 2007. – 256 с.
6. Матяш О. І. Психолого-педагогічні основи формування професійної компетентності майбутнього педагога / О. І. Матяш, Л. Ф. Михайленко // Наукові записки КДПУ. Серія: Педагогічні науки / ред. кол.: В. В. Радул [та ін.]. - Кіровоград : КДПУ, 2015. – Вип. 141, ч. 1. – С. 132-136. – Бібліогр. в кінці ст.. – ISBN 978-966-7406-57-8.
7. Митина Л. М. Психологія професіонального розвитку учителя / Л. М. Митина. – М.: Флінта, 1998. – 156 с.
8. Психологічне забезпечення становлення фахівця у професіях типу «людина-людина»: монографія / За ред. О. М. Кокуна. – Кіровоград: Імекс – ЛТД, 2013. – 266 с.
9. Руденко Н. М. Використання інтерактивних технологій навчання у формуванні математичного мислення студентів коледжу / Н. М. Руденко / ISSN Online: 2312-5829. Освітлогічний дискурс, 2014. - №2 (6).- С. 171-184.
10. Семиченко В. А. Психологічна структура педагогічної діяльності : навч. посібник / В. А. Семиченко, В. С. Заслуженюк. – К. : Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка, 2000. – Ч. 2. – К., 2001. – 231 с.
11. Степанов О. М. Педагогічна психологія: [навч. посіб.] / О. М. Степанов. – К.: Академвидав, 2011. – 416 с.
12. Терепя А. В. Методичні особливості формування математичної компетентності студентів в умовах гуманітарно-педагогічного коледжу / А. В. Терепя // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми // Зб. наук. пр. – Випуск 41 / Редкол. – Київ-Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2015. – С. 204-209.
13. Шишов С.Е., Агапов И.Г. Компетентностный подход к образованию: прихоть или необходимость? // Стандарты и мониторинг в образовании. 2002, март-апрель. С.58-62.

УДК 371.321.1

Л.Б. Шмалюх, смт. Брацлав, Україна / L. Shmaliukh, Bratslav, Ukraine
Т.В. Підрушняк, смт. Брацлав, Україна / T. Pidrushniak, Bratslav, Ukraine

ТВОРЧЕ САМОВИРАЖЕННЯ ВИКЛАДАЧА

Анотація. У статті розкривається як саме творче самовираження сприяє розкриттю кожного учасника освітньо-виховного процесу в індивідуальній діяльності та у колективній співпраці за напрямками: «Студент – студент», «Творчий викладач – творчий студент», що дозволяє отримати результат різних рівнів: від знань, умінь, навичок до розвинених навчально – пізнавальних, дослідницьких, творчих якостей особистості (наукових, мистецьких, образних, літературних).

Творчий викладач може продукувати ідеї, здатні розвивати креативне покоління сучасної молоді. Сучасна молодь, у свою чергу, генерує ідеї до нетрадиційної роботи під час навчання та поза ним. Від того, наскільки творчі якості наявні й розвинені в особистості викладача, настільки ефективною буде освітньо-виховна діяльність, розроблені шляхи взаємодії та, відповідно, особиста результативність викладача та студентів.

Оновлення суспільства, а тим більше його радикальна зміна, — суперечливий, складний і тривалий процес, пов'язаний із пошуком нових шляхів, засобів здійснення перетворень у всіх сферах життєдіяльності людей. Усе це зумовлює необхідність творчої участі в цьому процесі всіх членів суспільства, тому що недостатня творча активність, відсутність ефективних стимулів її розвитку та реалізації – основні фактори, які заважають втіленню нових ідей, задумів, нових цільових настанов та орієнтацій. Процеси демократизації і гуманізації суспільства створюють можливість вибору шляхів життєдіяльності його членів, сприятливі умови для творчості кожного. У гуманному цивілізованому суспільстві розвиток особистості, її творчих можливостей стає самоціллю всіх суспільних відносин.

Ключові слова: пізнавальний інтерес, творчі здібності, творча особистість, всебічно розвинена особистість.

Teacher's Creative Self-expression

Annotation. In the article it is explained how the creative self-determination helps each participant of the educational process open up in both personal activity and work within the group «Student - student», «Creative teacher – creative student» that enables to get different leveled results: from knowledge, skills and habits to the development educational, research and creative qualities of the person. Creative teacher can produce ideas able to develop creative generation of the modern youth. Modern youth meanwhile generates the ideas for the untraditional work during in-class and out-class activities. The effective educational activity, ways of interaction and personal performance of a teacher and students depend on the fact whether a teacher has creative qualities.

The society's renovation, and furthermore its total change, is a contradictory, complicated and long process, connected with the search of new ways and means of providing changes in all fields of human's activity. All this causes the necessity all the members of the society to participate in the process because the lack of the creative activity, the absence of the effective incentives and their development and realization are the main factors obstructing new ideas and goal-oriented orders. Processes of democratization and humanization of the society give the possibility to choose the ways of vital function its members, positive conditions for the creativity of everyone. In the humane civilized society the personal development and the development of everyone creative abilities become a self-goal within public relations.